

φους φωνὰς ὡς ἐλεινὰς ἱκεσίας... » 52,3 ἔξ. « Ἐν ὕμνοις, ἵνα οἱ θρηνοὶ τοῖς ἁμαρτήσασιν καὶ μετανόησασιν εἰς ὕμνους μετέλθωσιν... οὕτω πάλιν οἱ τῶν μετανοησάντων θρηνοὶ εἰς ὕμνους μεταβάλλονται » 85,11-16. Ἀξιοσημείωτοι εἶναι καὶ οἱ χαιρετισμοί, δι' ὧν καταλήγει ἡ ὁγδόη ὁμιλία : « Χαίρετε. Ὑμεῖς χαίρετε. Ἰουδαῖοι γὰρ κόπτονται. Ὑμεῖς χαίρετε· ἡ γὰρ κουστωδία τετάρακται. Ὑμεῖς χαίρετε· οἱ γὰρ τὸν τάφον τηροῦντες, τὴν ἐνθήκην μὴ ἔχοντες ὀλοφύρονται... » 68,8.

Ἰδὸν δείγματα ρητορικοῦ ὕφους : « Εὐφραίνου, ὦ ἐκκλησία νύμφη· ἡ γὰρ τοῦ νυμφίου ἀνάστασις ἀνέστησέ σε, χαμαὶ κειμένην καὶ πατομένην. Οὐκέτι βωμοὶ δαιμόνων τὰ σὰ τέκνα μερίζονται, ἀλλὰ ναοὶ Χριστοῦ τοὺς νεοφωτίστους ἐναγκαλίζονται. Οὐκέτι εἰδωλεῖα τυραννοῦσιν, ἀλλὰ θυσιαστήρια Χριστοῦ βασιλεύουσιν. Οὐκέτι αὐλοὶ τῇ χρυσῇ εἰκόνι προσκυνεῖν ἀναγκάζουσιν, ἀλλὰ ψαλμοὶ τῷ θεῷ προσκυνεῖν διδάσκουσιν. Οὐκέτι πόδες πόρνης ὀρχοῦνται Ἰωάννου θάνατον, ἀλλὰ πόδες ἐκκλησίας πατοῦσι θάνατον. Ἐπαύσαντο αἱ ἀποστασίαι καὶ ἤκμασαν αἱ γονυκλισίαι· ἤρρησαν αἱ τραγωδίαι καὶ ἤνθησαν αἱ ψαλμοδίαί... » 76,6 ἔξ. Ἄλλο : « Ὡ νῦξ, ἡμέρας λαμπροτέρα· ὦ νῦξ, ἡλίου φαιδροτέρα· ὦ νῦξ, χιόνος λευκοτέρα· ὦ νῦξ, ἀστραπῆς φαινοτέρα· ὦ νῦξ, λαμπάδων διαυγεστέρα· ὦ νῦξ, παραδείσου τερπνοτέρα· ὦ νῦξ, σκότους ἀπηλλαγμένη· ὦ νῦξ, φωτὸς πεπληρωμένη, ὦ νῦξ, ἡ τὸν ὕπνον διώκουσα· ὦ νῦξ, ἡ ἀγρυπνεῖν μετ' ἀγγέλων διδάσκουσα· ὦ νῦξ, φοβερά τοῖς δαίμοσιν· ὦ νῦξ, ἐνιαυτοῦ ἐπιθυμία· ὦ νῦξ, νυμφαγωγὸς τῆς ἐκκλησίας· ὦ νῦξ, ἡ τῶν νεοφωτίστων μήτηρ· ὦ νῦξ, ἐν ἣ νυστάξας ὁ διάβολος γεγύμνεται· ὦ νῦξ, ἐν ἣ ὁ κληρονόμος εἰς τὴν κληρονομίαν τὴν κληρονόμον εἰσήγαγεν » 77,10-18. Εἶναι φανερόν ὅτι ἡ *ἐλληνικὴ αὐτὴ ρητορικὴ* ἐπηρέασεν ἀμεσώτατα τὴν *ἐλληνικὴν ὁμολογιακὴν* (πρβλ. Ἀκάθιστον, ἢ ὕμνους Ρωμανοῦ Μελωδοῦ) περισσότερον οἰασθήποτε *συριακῆς*, ὥς νομίζεται, λογοτεχνίας.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Β. ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ

Κωνσταντίνου Ἰ. Ἀμάντου, ὁμοτίμου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἀκαδημαϊκοῦ, Ἱστορία τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, ἔκδοσις δευτέρα, Ἀθῆναι 1953-1957 (Ὁργανισμὸς Ἐκδόσεως Σχολικῶν Βιβλίων, τ. Α', σ. 476 καὶ Β', σ. 405.

Ἡ ἱστορία τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ οὐδέποτε εἶχε παύσει νὰ ἐλκύνῃ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Ἑλλήνος τῶν σκοτεινῶν ἀκόμη χρόνων τῆς τουρκικῆς δουλείας καὶ νὰ συγκινῇ τὸ Πανελλήνιον. Αἱ παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ

περι μαρμαρωμένου βασιλιᾶ καὶ περὶ Κωνσταντινουπόλεως ἀποτελοῦν ἀδιάψευστον ἀπόδειξιν. Ἡ ἡγεσία τοῦ ἔθνους κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας ζῇ ἡ ἰδία τὸ ὄνειρον τῆς ἀνασυστάσεως τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ καὶ μὲ αὐτὸ γαλουχεῖ τὰ στρώματα τοῦ βασανιζομένου ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ὁ Ρήγας εἶναι, ὡς γνωστόν, ὁ ἐνσαρκωτὴς τῆς ἰδέας αὐτῆς καὶ οἱ ἄνδρες τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 κεντρίζονται ἀπὸ τὴν σκέψιν καὶ τὸν πόθον νὰ ἴδουν τὴν πόλιν τῶν ὀνείρων τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ πάλιν βασιλεύουσιν τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ κόσμου.

Ἐνῷ τοιαῦτα ἴσχυον μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων, ὁ χριστιανικὸς κόσμος τῆς Δύσεως δὲν ἀποχωρίζεται τὰς σκέψεις καὶ τὰς διαθέσεις τὰς ὁποίας ἡ ἐπὶ ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων ἔρις μεταξὺ καθολικῆς λατινικῆς Ρώμης καὶ ὀρθοδόξου ἑλληνικῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶχε βαθεῶς καὶ ἀπὸ αἰῶνων ἐνσταλάξει εἰς τὴν ψυχὴν του. Χαιρεκακεῖ ἡ τὸ ὀλιγώτερον ἀδιαφορεῖ διὰ τὴν σκληρὰν τύχην τοῦ αἵρετικοῦ δι' αὐτὸν ὀρθοδόξου Ἑλληνισμοῦ. Ἀπὸ τῶν μέσων ὅμως τοῦ ΙΖ' αἰ. ἤρχισε νὰ γεννᾶται μεταξὺ ὀρισμένων κύκλων τῆς Δύσεως τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὰ πράγματα ἑνὸς κόσμου ὁ ὁποῖος ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ἔξῃς ὠνομάσθη Βυζαντινὸς καὶ ὁ ὁποῖος, ὡς γνωστόν, δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν μεσαιωνικὸν ἑλληνικόν. Εἰς τὴν στροφὴν αὐτὴν ἤγαγε τὸ μὲν ἡ ἀνάγκη μελέτης τῆς ἰδίας τῶν λαῶν τῆς Δύσεως ἱστορίας, τὸ δὲ ἡ ἀνάγκη μελέτης τῶν προϊόντων τῆς ἑλληνικῆς γραμματείας, τῆς ὁποίας ἡ Κωνσταντινούπολις ἐπὶ αἰῶνας διετέλεσεν ὁ θεματοφύλαξ. Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς, ἱστορικοὶ καὶ ἄλλοι, μελετῶνται καὶ ἐκδίδονται. Συνθετικὰ ἔργα περὶ Βυζαντίου βλέπουν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος καὶ εὐρέως ἀναγιγνώσκονται. Μέχρις οὗτος τέλος κατὰ τὸν ΙΘ' αἰ. σημειοῦται πραγματικὴ ἀνθησις τῶν βυζαντινῶν σπουδῶν εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς πέραν τῶν συνόρων τῆς ἑλληνικῆς γῆς εὐρωπαϊκὰς χώρας.

Τὰ ἐκεῖ συμβαίνοντα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀφήσουν ἀδιάφορον τὸν ἀναγεννηθέντα πολιτικῶς ἑλληνισμόν. Ὁ Ζαμπέλιος πρῶτος, ἀκολούθως ὁ Παπαρρηγόπουλος, ὁ Λάμπρος, ὁ Καλλιγᾶς, ὁ Σάθας κ.ἄ., ἔφερον ἐγγύτερον τὴν ἱστορίαν τοῦ Βυζαντίου πρὸς τοὺς συγχρόνους των. Εἰς τὰ ἐκτεταμένα καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν ἡμερῶν των περιλαμβάνοντα ἔργα τῶν Παπαρρηγοπούλου καὶ Λάμπρου ἡ βυζαντινὴ περίοδος κατέχει τὴν ἀρμόζουσαν θέσιν. Τὸ ἔργον πράγματι τοῦ Παπαρρηγοπούλου ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν ἐγαλοῦχησε τοὺς Ἕλληνας. Εἶχον ὅμως παρέλθει ἀρκετὰ δεκαετηρίδες κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων σημαντικώταται εἶχον ἐπιτελεσθῇ πρόοδοι εἰς ὅ,τι ἀφεώρα εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ἱστορίας τοῦ Βυζαντίου. Τὰ ἔργα τοῦ Παπαρρηγοπούλου καὶ τοῦ Λάμπρου εἶχον κατὰ πολλὰ σημεῖα ὑπερβληθῇ. Διὰ νὰ γίνῃ σαφὴς ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος ἀρκοῦμεθα εἰς τὴν μνηεῖαν τοῦ ἔργου μεγάλων βυζαντινολόγων τῆς Δύσεως καὶ τοῦ Βορρᾶ, ἥτοι τοῦ Bury εἰς τὴν Ἀγγλίαν, τοῦ Diehl εἰς τὴν Γαλ-

λίαν, τοῦ Krumbacher εἰς τὴν Γερμανίαν, τοῦ Vasilievsky εἰς τὴν προεπαναστατικὴν Ρωσίαν. Ἔργα τῶν ὧς ἄνω ἐρευνητῶν καὶ ἄλλων εἶχον μεταφρασθῆ εἰς τὴν ἑλληνικὴν. Τὸ ἑλληνικὸν ὅμως ἐνδιαφέρον διὰ τὴν πατριὸν τῶν Μέσων Χρόνων ἱστορίαν δὲν εὗρε πλήρη τὴν ἱκανοποίησιν του εἰς τὰς μεταφράσεις ἐκεῖνας. Εἶχεν ἀνάγκην μιᾶς συνθετικωτέρας καὶ εὐρυτέρας ἐπισκοπήσεως τῆς μακρᾶς χρονικῶς καὶ μεγαλειώδους ποιητικῶς ἱστορίας τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ. Τὴν ἀνάγκην ἀκριβῶς ταύτην ἤλθε νὰ ἱκανοποιήσῃ ὁ καθηγητὴς κ. Κωνσταντῖνος Ἀμάντος διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἔργου του ὑπὸ τὸν τίτλον: *Ἱστορία τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους*.

Τοῦτο περιλαμβάνει τὴν περίοδον 395-1204. Διαιρεῖται εἰς δύο τόμους· ὁ πρῶτος ἀναφέρεται εἰς τὴν περίοδον ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Θεοδοσίου Α' τοῦ Μεγάλου (395) μέχρι τοῦ 867 ἔτους θανάτου τοῦ Μιχαὴλ Γ', τελευταίου ἐκπροσώπου τῆς ἐξ Ἀμορίου δυναστείας, καὶ ἀνόδου εἰς τὸν θρόνον τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας Βασιλείου Α'. Ὁ πρῶτος τόμος ἐξεδόθη τὸ 1939, ἔτος ἐξόδου τοῦ συγγραφέως ἐκ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, ὁ δεύτερος τὸ 1947.

Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου τοῦ καθηγητοῦ Κ. Ἀμάντου ὁμιλοῦν αὐτὰ τὰ γεγονότα καὶ ἀκριβῶς ἡ ἀπήχησις καὶ ἐν ταῦτῳ ἡ ὑποδοχὴ τῆς ὁποίας ἔτυχε τοῦτο ἐκ μέρους τοῦ φιλόστοργος ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ. Δὲν εἶχε παρῆλθαι δεκαετία ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως ἐνὸς ἐκάστου τόμου καὶ οὗτοι ἀνευρίσκοντο μόνον παλαιοπωλικῶς. Ἦσαν δὲ περιζήτητοι ἐκ μέρους ὅχι μόνον τῆς ἀκαδημαϊκῆς νεολαίας, πρὸς τὴν ὁποίαν μετριοφρόνως λέγει ὅτι ἀπηνθύνετο κατὰ τὴν συγγραφὴν ὁ πονήσας, ἀλλὰ καὶ ἐκ μέρους εὐρυτέρου ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ. Ἐπεβάλλετο ἐπ' ἀνέκδοσις. Δὲν εἶναι δυνατόν εἰμὴ ν' ἀπονεύμῃ τις δίκαιον ἔπαινον πρὸς τοὺς ἰθύνοντας τὸν Ὄργανισμὸν Ἐκδόσεως Σχολικῶν Βιβλίων διὰ τὴν σκέψιν καὶ ἀπόφασιν πρὸς δευτέραν ἐκδοσὶν τοῦ ἔργου τοῦ Κων. Ἀμάντου.

Τὸ παρὸν σημείωμα δὲν ἀποτελεῖ κριτικὴν τοῦ ἔργου. Περὶ τῆς ἀξίας του ὁμίλησαν ἀρκετοὶ τῶν ξένων εἰδικῶν ἅμα τῇ πρώτῃ ἐκδόσει, ὁμίλησε τὸ ἑλληνικὸν ἀναγνωστικὸν κοινὸν διὰ τῆς σπουδῆς τὴν ὁποίαν ἐπέδειξε νὰ ἐμπλουτίσῃ τὴν ἱστορικὴν του βιβλιοθήκην μὲ ἀντίτυπον τῆς Ἱστορίας τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους τοῦ καθηγητοῦ κ. Ἀμάντου. Ἡμεῖς θ' ἀρκεσθῶμεν νὰ ἐξάρωμεν χαρακτηριστικὰ τινα γνωρίσματα τούτου.

Ὁ συγγραφεὺς ἀκολουθεῖ τὴν διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἰσχύσασαν χρονολογικὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἱστορικῶν γεγονότων. Διατηρεῖ τὴν κατὰ δυναστείας διαίρεσιν. Καινοτομεῖ ὅμως εἰς πλεῖστα σημεία. Καὶ δὴ προτάσσει εἰς τε τὸν πρῶτον καὶ τὸν δεύτερον τόμον στοιχεῖα ἐκτενῆ προοριζόμενα, ὅπως εἰσαγάγουν τὸν ἀναγνώστην εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν, ἣ ὁποία διεῖπε μίαν ἐκάστην τῶν περιόδων, αἱ ὁποῖαι ἀπαρτίζουν τὸ περιεχόμενον τῶν δύο τόμων κεχωρισμένως. Οὕτω τὸ μὲν πρῶτον κεφάλαιον τοῦ Α' τόμου ὑπὸ τὸν γενι-

κὸν τίτλον Γενικαὶ Παρατηρήσεις ἀναλύεται εἰς τὰ ἐπὶ μέρους ὡς ἑξῆς : Τέταρτος αἰὼν μ.Χ. Διαίρεσις τῆς Βυζαντινῆς Ἱστορίας, Γεωγραφικὴ κατάστασις, Πληθυσμός, Ἐθνολογία, Κωνσταντινούπολις, ἐνῶ τὸ δευτέρον κεφάλαιον τοῦ αὐτοῦ τόμου ὑπὸ τὸν τίτλον οἱ Συντελεσταὶ τῆς Βυζαντινῆς Ἱστορίας ἀναλύεται ὡς ἀκολούθως : Χριστιανισμός καὶ Ἐκκλησία. Ρωμαϊκὴ παράδοσις. Ἑλληνικὴ ἐπίδρασις. Οἰκονομικά. Ἀλλὰ καὶ τοῦ Β' τόμου τὸ πρῶτον κεφάλαιον ὑπὸ τὸν τίτλον Γενικαὶ Παρατηρήσεις ἔχει εἰσαγωγικὸν ἐπὶ τῶν ὅσων ἐν συνεχείᾳ θ' ἀναπτυχθῶν χαρακτῆρα. Πρὶν ἢ ὅμως προχωρήσωμεν, ἐπιβεβλημένον κρίνομεν, ὅπως, κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο, ἐξάρωμεν τὸν ἰδιάζοντα χαρακτῆρα ἑνὸς ἐκάστου μέρους τῶν μνημονευθέντων εἰσαγωγικῶν κεφαλαίων. Πράγματι ἐν ἑκαστῶν μέρους ἀποτελεῖ, δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν, ἰδιαιτέραν μονογραφίαν ἐπὶ τοῦ ἀναπτυσσομένου θέματος. Ταῦτα συντάξεν ὁ συγγραφεὺς ἔχων ὑπ' ὄψει του ἰδίας ἐρεῦνας, ὡς καὶ πορίσματα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ἡμεδαπῶν καὶ ξένων ἐρευνητῶν.

Ἡ χρονολογικὴ κατὰ κεφάλαια εἰς τὰς ἐπὶ μέρους δυναστείας ἀνταποκρινομένη διαίρεσις τῆς ὕλης διασπᾶται ἐνίοτε διὰ νὰ παρεμβληθῶν ἐξόχως ἐνδιαφέροντα κεφάλαια τοῦ βίου τῆς αὐτοκρατορίας. Οὕτω μεταξὺ τοῦ Δ' (Ἡ δυναστεία Λέοντος τοῦ Θρακῆος) καὶ τοῦ Ε' (Ἡ δυναστεία τοῦ Ἰουσινιανοῦ) παρεμβάλλεται τὸ Ε' κεφάλαιον ὑπὸ τὸν τίτλον Ἡ μεταβατικὴ ἐποχὴ μέχρι Ἰουστινιανοῦ, ὅπου ὁ λόγος περὶ Βυζαντινῆς τέχνης, περὶ τῶν Γραμμάτων, περὶ τοῦ Ἰλλυρικοῦ καὶ τῆς Ἑλλάδος. Ὅμοιως μεταξὺ τοῦ Θ' (Δυναστεία τῶν Ἰσαύρων) καὶ τοῦ ΙΑ' (Ἡ ἐξ Ἀμορίου δυναστεία) παρεμβάλλεται τὸ Ι' κεφάλαιον ὑπὸ τὸν τίτλον Ἀνατολὴ καὶ Δύσις κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐνάτου αἰῶνος, ὅπου ὡς ἐπὶ μέρους θέματα ἀπαντοῦν : Ἰδρυσις τοῦ Φραγκικοῦ κράτους. Κάρολος ὁ Μέγας. Κάρολος, πάπας, Ἀνατολή, Νικηφόρος Α'. Θεόδωρος Στουδίτης. Ἡ οἰκονομικὴ πολιτικὴ τοῦ Νικηφόρου. Ὁ Νικηφόρος καὶ οἱ Βούλγαροι. Λέων Ε' ὁ Ἀρμένιος.

Τέλος δὲ ὡς δείγμα ἐπὶ μέρους ὑποδιαίρεσεως κεφαλαίου ἔστω ἡ ἐπὶ τοῦ Δ' κεφαλαίου τοῦ Β' τόμου : Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος. Ρωμανὸς Λεκαπηνός, Γράμματα. Πόλεμος κατὰ τῶν Ἀράβων. Κοινωνικὰ ζητήματα. Δυνατοί. Οὐγγροι. Πατινάκai. Ρῶσοι. Ἰταλία. Εἰς τὰ ὑποκεφάλαια, ὅς τὰ ἀποκαλέσωμεν οὕτω, ταῦτα ἀναπτύσσεται ἡ ἐσωτερικὴ, ἐξωτερικὴ, θρησκευτικὴ, κοινωνικὴ καὶ οἰκονομικὴ πολιτικὴ τῶν προσώπων ἐκείνων τὰ ὅποια διηυθύνον κατὰ τὴν περὶ ἧς λόγος περίοδον τὰ κοινά.

Δὲν ἐπιτρέπεται, πιστεύομεν, ν' ἀντιπαρέλθωμεν καὶ ἕτερον, ἴδιον τοῦ συγγράμματος τοῦ κ. Κ. Ἀμάντου, γνώρισμα. Ὁ συγγραφεὺς παραθέτει εὐρέως καὶ συχνάκις χωρία βυζαντινῶν συγγραφέων. Δὲν πρᾶττει ὅμως τοῦτο αὐθαιρέτως καὶ εἰς τὴν τύχην. Τὰ παρατιθέμενα χωρία ἀποτελοῦν τοὺς καλυτέρους καθρέπτας προσώπων, πραγμάτων καὶ καταστάσεων τῆς ἑξιστορουμένης περιόδου. Τὰ χωρία αὐτὰ ἡμποροῦν νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς ἀτομικά

δελτία ποιότητας τῶν εἰς οὓς ἀναφέρονται. Ἡ δὲ τοιαύτη καινοτομία τοῦ καθηγητοῦ Ἀμάντου εἶναι ἀξία ἐξάρασεως.

Τὸ παρὸν σημεῖωμα θὰ κλείσωμεν ἐξαίροντες τὸ προσωπικὸν ὕφος τοῦ συγγραφέως. Τὸ ὕφος τοῦτο ἐνθυμίζει εἰς τοὺς ἀναγνώστας ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἠτύχησαν νὰ ἔχουν αὐτὸν καὶ ἀκαδημαϊκὸν διδάσκαλον, τὸν διδάσκαλον Ἀμαντον, ὁ ὅποιος μὲ τὸν ἀπλοῦν καὶ μειλίχιον τόνον, μὲ τὴν ἐπαγωγικὴν διδασκαλίαν του ἐπέτυχε νὰ δημιουργήσῃ πλῆθος μαθητῶν. Δὲν πρέπει δὲ τέλος μόνον εἰς τὸν κύκλον τῶν ἀφωσιωμένων μαθητῶν του ν' ἀποδοθῇ ἡ εὐρεῖα διάθεσις τοῦ συγγράμματός του, ἀλλὰ καὶ τὰς πολλαπλὰς ἀρετὰς τὰς ὁποίας τοῦτο ἐμπερικλείει.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Τ. ΚΟΛΙΑΣ